

sunljivimi (!) verzi (Spomladi kakor v daljavi je vse — pesem piščali, „Kako me gane violine plač“) in je Aljoša Tomazin *pel o nageljnih (!)*, bogoslovec hribovec Okorn pa *o sv. Tarziciju ... (!)* In Meškov od vsega početka opiljeni, mehki jezik je vplival na tedanji rod z nič manjšo silo kakor videc Ivan Canker, ki smo ga prav leta osemnajstega spremili v grob in so mu prvi domači *zrakoplovi metal venec na krsto (!)*.“ (Mladika, 1934, str. 418/419.)

OBZORNIK

Firdûsijeva tisočletnica. Z velikimi svečanostmi so Perzijci slavili v začetku novembra tisočletnico rojstva svojega najpomembnejšega pesnika, ki so jo združili s kongresom iranskih učenjakov. Udeležili so se je tudi številni orientalisti iz drugih držav.

Abu 'l Kâssim Mannsûr Firdûsi je živel v slavni dobi svoje perzijske domovine. Tedaj, proti koncu desetega stoletja, se je začela narodna zavest Perzijcev, ki so jih Arabci zatirali, počasi prebujati v političnem in literarnem preporodu. Ta preporod jim je prinesel dvoje: narodno dinastijo, ki ni bila odvisna od bagdadskega kalifov, in pomembne književne proizvode. Prvi in najbolj vzvišen spomenik te književnosti je junaški ep „Šâhnâme“ (Knjiga kraljev). Pesnik Firdûsi je s tem delom daleč prekosil vsa podobna dela tiste dobe.

Firdûsijevo rojstno leto prav za prav ni natanko znano. Zgodovinarji navajajo različne letnice med letom 990. in 940. Toda to ni važno. Ime Firdûsi pomeni „paradiški“ in ga je dobil baje zato, ker je izpremenil dvor sultana v Ghasniju s svojimi pesmimi v raj. Njegov ep „Šâhnâme“ je prepesnjena perzijska zgodovina od ustvarjenja sveta do propada dinastije Sasanidov. Ima 60.000 dvojnih enajstzložnih verzov. Kako je ta pesnitev nastala, pripoveduje uvod v eni njenih poznejših izdaj iz 15. stoletja. V prvih letih vlade poslednjega Sasanida Jesdegerda III. (632 do 651) je neznan avtor napisal obsežno zgodovino v partskem jeziku, ki se je imenovala „Khudainâme“ (ta beseda pomeni prav tako „knjigo kraljev“). Knjiga je bila zelo razširjena in prevedena tudi v arab-

ski jezik. Sultani iz Korâsana so dali pobudo za njeno prepesnitev, ki se je lotil pesnik Dakiki, Firdûsi pa jo je predelal, iztrebil vse arabske besede in jo dokončal.

Noben narod nima pesnitve, ki bi popisovala njegovo zgodovino s tako literarno dovršenostjo. Toda Firdûsi je žel z njo le malo hvale. Sultan Mahmud iz Ghasnija je ostal ob njej hladan. Zato se mu je Firdûsi maščeval z ostro satiro in moral oditi v pregnanstvo. Vendar pa se je s sultanom menda v starosti sprijaznil in umrl je v svojem rojstnem kraju Tusu okoli leta 1020. Zapustil ni nobenega potomca. Edini sin mu je umrl že v zgodnji mladosti in prelepa elegija, ki jo je napravil ob njegovi smrti, se nam je ohranila.

Razen epa „Šâhnâme“ je napisal še ep „Jusuf in Sulejka“, ki je prepesnitev sveto-pisemske zgodbe o Jožefu in Putifarjevi ženi in ima 10.000 dvojnih verzov. O pristnosti tega dela so dolgo dvomili in ga pripisovali nekemu poznejšemu pesniku. Šele v preteklem stoletju so zanesljivo ugotovili, da je res njegovo.

Rokopisov epa „Šâhnâme“ poznamo precej in nekateri so po svoji vnanjosti prave umetnine, okrašene z miniaturnimi. Vendar pa so vsi šele iz poznejših časov.

Seveda „Šâhnâme“ tudi drugim narodom ni ostal neznan. Že v dvanajstem stoletju so ga dobili Arabci v odlomkih, leta 1510. Turki in sredi preteklega stoletja Hindostanci. Evropci pa menda popolnega prevoda še nimamo. B. R.

Luigi Pirandello. Letos se švedski akademiki, ki so delili nagrado za

književnost, niso prav izkazali. Med številnimi kandidati so izbrali enega najmanj pomembnih — Luigijsa Pirandella. Kdor je čital med kandidati imena Paul Valéry, Benedetto Croce, Miguel de Unamuno in Karel Čapek, je bil najbrž ob tej nepričakovani podelitvi nagrade precej presenečen in — razočaran.

Luigi Pirandello je Sicilec. Rodil se je leta 1867. v Girgenti. Postal je profesor in je šele malo pred svojim štiridesetim letom napisal svoje pomembnejše delo, roman „*Rajni Matija Pascal*“, ki je izšel leta 1904. Prej in pozneje je mnogo prevajal iz tujih književnosti, zlasti iz nemške, in znani so njegovi prevodi Goetheja. Po svetovni vojni je zbudil mnogo priznanja s svojimi dramami. Leta 1921. so prvič igrali dramo „*Šest oseb išče avtorja*“ in leto nato „*Henrika IV.*“, ki je nedvomno njegovo najzrelejšo dramsko delo.

Najplodovitejši je bil Pirandello kot novelist. Izdal je 24 knjig samih krajših in daljših novel, ki so sicer jezikovno in oblikovno dovršene, vsebinsko pa razen nekaterih izjem precej plehke. Izmed njegovih sedmih romanov bo „*Rajni Matija Pascal*“ preživel vse ostale.

Pirandello se je udeleževal tudi kot esejist. Za razumevanje njegovega dela in znanja je važna njegova kritična knjiga „*L'Umorismo*“.

Po svojem bistvu in značaju je metafizik in tak se nam je pokazal tudi v svojih dramah. Prav zato je dosegal velike uspehe prva leta po svetovni vojni, ko so se ljudje obrnili od resne stvarnosti k irrealnosti. Znal je obdariti osebe svojih dram z živim, žgočim sarkazmom, ki se ne ozira ne na levo ne na desno, in je s tem spretno zakril pomanjkljivosti v zgradbi svojih dram. Ko pa so minila poveljna leta, je počasi prešla tudi doba njegovih velikih uspehov. V poznejših dramah se pogosto ponavlja in postaja suh. Zlasti njegova zadnja dela je kritika odklonila.

Pirandello je danes to, kar imenujemo „solidnega, dobro situiranega gospoda“.

Ker je dober prijatelj italijanskega režima, upravlja hkratu tri državna gledališča: rimskega, turinskega in milanskega. V svetovni književnosti pa bo ostal najbrž le „pojav svoje dobe“.

B. R.

I Z R E V I J

„*Životi rad*“ (Beograd, 15. sept.).
Mnogo resničnih očitkov je v članku B. S. Skokovića „*Socialna afektacija u našoj književnosti*“, kjer pisec odločno zavrača narejeno socialnost v sodobni srbski literaturi, ki je le plod afektacije nenadarjenih pisateljev ali pa koketiranje s trenutno modernimi gesli. Podoben pojav opazamo tudi pri nekaterih pisateljih pri nas. — V članku „*Socialna apatija i jugoslovenska azbuka*“ se pritožuje pisec Z. Marković zaradi slabega zanimanja jugoslovanske javnosti za Stojanovičev načrt enotne jugoslovanske abecede. Po piščevem mnenju „sta sedanji dve abecedi cirilica in latinica glavni kamen spotike našega narodnega edinstva“. Ne vemo sicer ali misli s tem Marković samo Srbe in Hrvate ali tudi Slovence, vemo pa, da je njegovo mišljenje zelo naivno. Da bi se danes, ko je že toliko narodov nadomestilo svoj črkopis z latinico, lotevali nove jugoslovanske abecede, bi se nam lahko pač vsakdo upravičeno smejal.

„*Životi rad*“ (Beograd, 1. oktobra).
Dr. M. Milojević piše v članku „*Prijem Rusije u Društvo naroda*“ o sprejemu Sovjetske Rusije v Društvo narodov, katerega pozdravlja v interesu miru in v upanju, da se bo Sovjetska unija otresla vpliva tretje internacionale. — P. M. Ilić opozarja v članku „*Ka reformi današnjeg školstva*“ na pomanjkljivosti današnje šole in vzgoje, ki samo obremenjuje učenca z vsakovrstnim, mnogokrat za življenje popolnoma nepotrebnim znanjem in to ne glede na telesne in psihične potrebe mladine. Današnja šola bi morala nadomestiti delovna šola, ki vzgajaj učenca k samostojnosti, usposablja za resnično vsakdanje življenje in delo. Zato priporoča ustanovitev privatnih poskusnih šol, ki

naj bi skupno z raznimi mladinskimi organizacijami polagoma utrle pot novi šoli in vzgoji.

„Hrvatska revija“ (Zagreb, št. 10.) je v celoti posvečena spominu največjega hrvaškega arheologa dona Frana Bulića, katerega zasluge za staro hrvaško zgodovino, dobo hrvaških kraljev, so neprecenljive. O donu Franu Buliću je priobčil „Ljubljanski Zvon“ v septembrski številki spominski članek drja Dobide.

„Književnik“ (Zagreb, september). Milan Durman se spominja v uvodniku „Dvadesetgodišnjica početka rata“ svetovne vojne in njenih grozot. Preprečitev bodoče vojne vidi samo v zlomu fašizma, ki grozi s svojo potencirano šovinistično in imperialistično ideologijo z opustošenjem in barbarstvom. Zanimiv je tudi članek I. Ripa „Dogadaji u Austriji“ o vzrokih in posledicah februarških in julijskih dogodkov v Avstriji. Pisec očita avstrijskim socialnim demokratom paktiranje z vladno večino na škodo delavskih množic.

„Pregled“ (Sarajevo, julij - avgust). Zanimiv je izčrpen članek M. Tajiba Okića „Orientalistika u Jugoslaviji“, iz katerega izvemo, da je orientalistika in izlamistika v naši državi šele v povojih, kljub posebni stolici v Beogradu za arabščino, turščino in perzijsščino in kljub temu, da je arabščina obredni jezik ene sedmine celokupnega prebivalstva v naši državi. V pregledu dosedanjega proučevanja orientalistike pri nas je omenjen kot edini Slovenec-orientalist dr. Anton Jehart, profesor na semenišču v Mariboru. Po Okiću je dr. Jehart edini Slovenec, ki je studiral arabščino in turščino. Očita pa mu prozorno (katoliško) tendenco v spisu „Kristologija in Mariologija v Koranu“. V nadaljnjem pisec upravičeno poudarja važnost studija orientalskih jezikov ne samo za zgodovino Južnih Slovanov, temveč tudi za sedanjost.

„Književni horizonti“ (Zagreb, september-oktober). V članku „Le-

gende Miroslava Krleže“ ocenjuje Ivo Ladika dramske legende M. Krleže, ki so izšle pred kratkim pri „Minervi“. Svojo oceno zaključuje s trditvijo, da so Krleževe dramatične legende mnogo boljše kakor vse domače drame, ki so leto za letom prihajale na oder. — Jezikoslovec dr. M. Perković je prispeval krajši članek „O stilu i jeziku naših novinara, listova i novinâ“, kjer je pokazal na obilici primerov jezikovne in stilistične zablode dnevnega tiska. Podobno stalno jezikovno rešeto bi bilo zelo potrebno tudi pri nas, sicer nam bodo skvarili književno slovenščino, da je ne bo mogoče več popraviti. — V „Bilješkah“ uredništvo ostro zavrača diletantski prevod Ive Kozarčanina Cankarjevega „Martina Kačurja“ ter obljublja podrobno kritiko prevoda, ki ga imenuje „drskost“.

„Slovanský přehled“ (Praga, september). Posebno pozornost zasluži pregled J. Bečka „Poljska literatura v letih 1932—1933“, ki se bo še nadaljeval. — O zborovanju sovjetskih pisateljev v drugi polovici avgusta je napisal kratek pregled „Zborovanje sovjetskih pisateljev“ dr. Jan Slavik, ki očita sovjetski vladi, da je združila sovjetske pisatelje, komuniste in nekomuniste v enotni organizaciji, da bi s tem dobila odločilen vpliv na vse literarno ustvarjanje v Sovjetski uniji. — V pregledu umrlih se spominja uredništvo tudi slovenskega pisatelja Josipa Kostanjevca.

„Triglavanski listi“ (Maribor, oktober) nadaljujejo z objavljanjem kulturno - zgodovinske korespondence med Levcem in Štrekljem. Pisma v tej številki so vsa iz leta 1884. — Dr. Fr. Zbašnik priobčuje do zdaj še neobjavljeno Cankarjevo pismo iz leta 1906., iz katerega izvemo, da se je hotel tedaj Cankar poročiti. Kaj je bil prav za prav vzrok, da tega ni storil, pa iz Zbašnikovih opomb ni jasno. Da bi bilo krivo samo pomanjkanje denarja, je kaj malo verjetno.

V. K.